

Grossmann Fülöp Dési Zsidó Fiatalok Csoportjában

Ez volt a zsidó ifjúság Désben a második világháború előtt. A férjem, Grossmann Fülöp is köztük van, a második sorban, jobbról a második, vékony fiú. Valamilyen összejegvetelen készülhetett a fotó, talán teázás, akkoriban ez volt a divat a zsidó fiatalok körében. Mindannyian cionisták voltak, de én nem ismertem őket, mert nem Désből származtam.

A férjem Grossmann Fülöp volt, Sráge volt a zsidó neve, Ferinek szólítottuk. [Nagy]Várad mellett született, Josäselben [Krajnikfalva], 1910. júniusban, de beköltözött Désre a családja, itt laktak, az apja kereskedő volt. Régen nagyon sok gyereket csináltak az asszonyok, aztán korán meghaltak. A férjem apjának, Grossmann Ábrahámnak a felesége is meghalt. Aztán a férjem apja újra megnősült, nem volt már gyerek a háznál, egyedül volt, és elvett egy ludasi lányt egy nagyon gazdag családból [Valószínűleg a környékbeli Kisludasról van szó, Trianon után Romániához került. – A szerk.]. És nem volt fiatal, ötvenhét-ötvennyolc éves volt, mikor másodszor megnősült, és hatvan éves volt, mikor a férjem született, én nem hittem el, mikor mesélte. A férjem édesanyja Fischer Sarolta volt – negyvenhat éves volt, mikor a férjem született –, tüdőgyulladásban halt meg 1937-ben, elul huszonhatodikán [Elul 26. 5697-ben, 1937. szeptember 2-án volt. – A szerk.]. Az apja már idős volt, amikor meghalt, 1933-ban halt meg, hesván hónapban, október elsején.

De nagyon sokan voltak testvérek, volt vagy öt lány és vagy négy fiú. De így voltak a régi zsidó családok. Ilyen nagy családok voltak. Mert meghalt az egyik feleség, elvett egy másik feleséget, avval is csinált gyermekeket. Volt Vilma, Jenő, Veronka, Hersi, Heinrich, Blima, Berta, Frida és a férjem. Csak Frida nővére volt édestestvére.

A férjem első felesége dési lány volt, Mandel Annus [1920-ban született], vallásos lány volt. Nyomdában dolgozott. Nem volt gyereke. Állapotos volt, de nem tartotta meg a gyereket, elcsinálták, hát akkor nagyon nehéz volt a helyzet itt, Magyarországon [Észak-Erdélyben 1940 után] is és mindenfele, az egész Európában. A férjét elvitték munkaszolgálatra, és mindjárt csinált egy kuretást [abortuszt]. Annust eldeportálták, együtt volt a testvérével, Sasikával Auschwitzban,

de olyan szerencsétlenül volt, az utolsó hónapokban a felszabadulás előtt összeszedték a nőket a lágerben, vagy kétezren voltak még, és elvitték Rigába. Ott rátették őket egy hajóra, és elsüllyesztették a hajóval az összest.

A férjem tulajdonképpen, mikor volt a deportálás, nem volt Désen, ő munkaszolgálatos volt, csak a felesége és a családja volt a Bungurban. A Bungur az egy erdő Dész mellett, ott volt a gettó. A háború után kiástak a Bungurban több halottat, akik a gettóban haltak meg, és eltemették [a holttesteket] a zsidó temetőben. Van Désen a zsidó temetőben egy hely, ahol egy kő is fel van állítva, arra felírták azok nevét, akiket kiástak. Én sose voltam a Bungurban, hogy őszinte legyek. Mi sose mentünk oda többet, soha az életben. A férjem mesélte, hogy amikor [Buda]Pesten volt munkaszolgálaton, fogták le az utcán az embereket, és ha látták, hogy zsidó, vitték el a Duna-partra, és lőtték agyon [lásd: zsidók Dunába lövése]. Ő beugrott egy hordóba, úgy menekült meg. De akkor azt mondta, hogy ha lesz fia, soha az életben nem engedi, hogy körülmétéljék.